

ふなはしなおよ
舟橋尚哉

昭和11年 愛知県豊橋市に生まれる
昭和34年 大谷大学文学部卒業
昭和40年 大谷大学大学院博士課程修了
昭和51年 大谷大学専任講師
昭和54年 大谷大学助教授

主要著書及び論文

『初期唯識思想の研究』(国書刊行会 昭和51年)

『唯識思想における生死について——原始仏教より唯識

まで——』(『日本仏教学会年報』第46号 昭和56年)

『唯心と唯識』(『仏教思想』9「心」平楽寺書店 昭和59年)

MAHĀYĀNASŪTRĀLAMKĀRA

(Chapter I, II, III, IX, X)

Revised on the basis of Nepalese manuscripts

EDITED

By

NAOYA FUNAHASHI

Associate Professor of Buddhist Studies
Otani University

ネパール写本 大乗莊嚴經論の研究
対照による

昭和60年12月10日 印刷

昭和60年12月20日 発行

定価 8,500円

著作権者との
申合せにより
検印省略

著者 舟橋尚哉

発行者 佐藤今朝夫

制作・西岡 悟

〒170 東京都豊島区巢鴨3-5-18

発行所 株式会社 国書刊行会

電話(917)8287(代表) 振替・東京5-65209

落丁本・乱丁本はお取替いたします。 印刷・セイユウ写真印刷機 製本・青木製本

1985

TOKYO

KOKUSHOKANKOKAI, LTD.

3-5-18, SUGAMO, TOSHIMA-KU

JAPAN

よい。

- 3) L. anena Ba. anena Ns. ナシ Nc. ナシ A. ナシ B. ナシ N_B.
ナシ *anena はない方がよいと思う。
- 4) L. bhedataḥ Ns. prabhedataḥ Nc. prabhedataḥ N_B. bhedataḥ
*シラブルの上からは bhedataḥ がよい。
- 5) 漢訳には「如多界修多羅説」とあるから、『多界経』(Bahudhātuka-sūtra)
のことであろう。Lévi 本, p.10 脚註(2)参照。
- 6) L. so 'ntareṇa Ns. so ntareṇa Nc. so ntareṇa A. so bhareṇa or
so ntareṇa B. so tureṇa *so 'ntareṇa でよい。
- 7) L. nimittam Ns. nimittam Nc. nimittam A. nimittam B.
nimittam N_B. nimittam
- 8) L. tathodagrāṇi Ba. tathodagrāṇi Ns. tathottaptāni Nc. tathottaptāni
A. tathottaptāni B. tathottaptāni Tib. de ltar sbyaṅs (Sk. tathā-
uttapta)
- 9) L. nimittatvāt cittasya Ba. nimittatvāt, cittasya Ns. nimittatvāc
cittasya Nc. nimittatvāc cittasya
- 10) L. ca bahu Ba. ca bahu Ns. ca nanta Nc. ca nanta A. ca nanta
B. ca nanta N_B. ca nanta Tib. mthaḥ yas pa (Sk. ananta)
*ca'nanta が写本に近いと思う。
- 11) L. bodhisatva Ns. bodhisatva Nc. bodhisatvaḥ or bodhisatvāḥ A.
bodhisatvāḥ B. bodhisatva
- 12) L. gābhīrya Ba. gāmbhīrya Ns. gāmbhīrya Nc. gāmbhīrya
- 13) L. cotsāhaḥ (L. の仏訳 cākhedaḥ) Ba. cākhedaḥ Ns. cākhedaḥ Nc.
cākhedaḥ Nagao. cākhedaḥ
- 14) L. 〇—samud- (L. の仏訳 samūlam ud-) Ba. samūlam ud- Ns.
samūlavad Nc. samūlavad B. samūlavad Nagao. samūlavad(?)
- 15) L. gotraṃ Ba. gotraṃ Ns. gotraṃ or gotre Nc. gotre

MAHĀYĀNASŪTRĀLAMKĀRA IX

IX (bodhy-adhikārah)

(Ns 30a, 1.2)

(Nc 25a, 1.1) sarvākāra-jñatāyām dvau ślokau | tṛtīyas tayor eva L.33
Ba.37

nirdeśa-bhūtaḥ |

ameyair duṣkara-śatair ameyaiḥ kuśalācayaiḥ |

aprameyeṇa kālena ameyāvaraṇa-kṣayāt || 1

sarvākāra-jñatāvṛtīḥ sarvāvaraṇa-nirmalā |

vivṛtā ratna-peṭṭvā buddhatvaṃ samudāhṛtaṃ || 2

kṛtvā duṣkaram adbhuṭam śrama-śataiḥ saṃcītya sarvaṃ śubhaṃ

kālenōttama-kalpa-yāna-mahatā sarvāvṛtinām kṣayāt |

sūkṣmasyāvaraṇasya bhūmiṣu gatasyoṭpāṇanād buddhatā

ratnānām iva sā prabhāva-mahatām peṭṭā ¹⁾ samudghāṭitā || 3

samudāgamataḥ svabhāvata aupamyatāś ca buddhatvaṃ udbhāvitam |

yāvadbhir duṣkara-śatair yāvadbhiḥ kuśala-sambhāir yāvatā kālena

yāvataḥ kleśa-jñeyāvaraṇasya prahāṇāt samudāgacchaty ayaṃ sam-

udāgamaḥ | sarvākāra-jñatāvṛtīḥ sarvāvaraṇa-nirmalā svabhāvaḥ | vi-

vṛtā ratna-peṭṭā tad-aupamyam |

L.34

tasyāiva buddhatvasyādvaya-lakṣaṇe sānubhāve dvau ślokau |

sarva-dharmās ca buddhatvaṃ dharmo nāiva ca kaścana |

śukla-dharma-mayaṃ tac ca na ca tais ta (Ns 30b) n nirūpyate || 4

dharma-ratna-nimittatvāt ²⁾ tac ca ²⁾ ratnākarōpamaṃ | *anubhāva*

śubha-sasya-nimittatvāt ²⁾ tac ca ²⁾ meghōpamaṃ matam || 5

sarva-dharmās ca buddhatvaṃ tathatāyā abhinnatvāt tad-viśuddhi-

prabhāvitatvāc ca buddhatvasya na ca kaścīd dharmo 'sti parikalpitena

3) dharma-svabhāvena | (Nc 25b) śukla-dharma-mayaṃ ca buddhatvaṃ pā-

ramitādīnām kuśalānām tad-bhāvena parivṛtteḥ | na ca tais tan nirdīś-

yate pāramitādīnām pāramitādi-bhāvenāpariniṣpatter idam advaya-la-

4) kṣaṇam | ratnākara-meghōpamatvam anubhāvaḥ | deśanā-dharma-ratnā-

nāṃ tat-prabhavatvāt kuśala-sasyānāṃ ca vineya-saṃtāna-kṣetreṣu |
buddhatvaṃ sarva-dharma⁵⁾ ih samuditam atha vā sarva-dharma-
vyapetaṃ
prodbhūter dharma-ratna-pratata-sumahato dharma-ratnākārā-
bhaṃ |
bhūtānāṃ śukla-sasya-prasava-sumahato hetuto megha-bhūtaṃ
dānād dharmāmbu-varṣa-pratata-suvihitasyākṣayasya prajāsu || 6

Ba.38 anena tṛtīyena ślokena tam evārthaṃ nirdiśati | sumahataḥ pratatasya
dharma-ratnasya prodbhūter nimittatvād ratnākārābhaṃ bhūtānāṃ
mahataḥ śukla-sasya-prasava-hetutvān megha-bhūtaṃ | mahataḥ suvi-
hitasyākṣayasya dharmāmbu-varṣasya dānāt prajāsv ity ayam atra pada-
vighraho veditavyaḥ |

tasyāi(Ns 31a)va buddhatvasya śaraṇatvānuttarye pañca ślokāḥ |

paritrāṇaṃ hi buddhatvaṃ sarva-kleśa-gaṇāt sadā |
sarva-duḥśaritebhyaś ca jarā⁷⁾ maraṇato 'pi ca || 7

anena saṃkṣepataḥ kleśa-karma-jaṇma-saṃkleśa-paritrāṇārthena śa-
raṇatvaṃ darśayati |

upadravebhyaḥ sarvebhyo apāyād anupāyataḥ |

satkāyād dhīnāyānāc ca tasmāc charaṇaṃ uttamaṃ || 8

L.35 anena dvitīyenôpadravâdi-paritrāṇād vi(Nc 26a)stareṇa | tatra sarvô-
padrava-paritrāṇatvaṃ yad buddhānubhāvena andhāś cakṣuṃṣi pratila-
bhante badhirāḥ śrotraṃ vikṣipta-cittāḥ svastha-cittam itayaḥ sāmya-
ntīty evaṃ-ādi⁸⁾ | apāya-paritrāṇatvaṃ buddha-prabhayā tad-gatānāṃ
mokṣaṇāt tad-agamane ca pratiṣṭhāpanāt | anupāya-paritrāṇatvaṃ tīr-
thika-dṛṣṭi-vyutthāpanāt | satkāya-paritrāṇatvaṃ yāna-dvayena parinir-
vāpaṇāt | hīnayāna-paritrāṇatvaṃ aniyata-gotrāṇāṃ mahāyānāikāyaṇi-
-karaṇāt |

śaraṇaṃ anupamaṃ tac chreṣṭha-buddhatvaṃ iṣṭaṃ

janana-maraṇa-sarva-kleśa-pāpeṣu rakṣā |
vividha-bhaya-gatānāṃ sarva-satkāya-yāna⁹⁾
pratata-vividha-duḥkhâpāya-nôpāya-gānāṃ || 9

anena tṛtīyena tasyāiva śaraṇatvasyānupama-śreṣṭhasya cānuttaryaṃ
tenāivâ(Ns 31b)rthena darśayati | ^{°svareṇa}

baudhair dharmair yac ca susaṃpūrṇa-śariraṃ
yat saddharme vetti ca satvān pravinetuṃ |
yātaṃ pāraṃ yat kṛpayā sarva-jagatsu
tad buddhatvaṃ śreṣṭhaṃ ihêṣṭaṃ śaraṇānāṃ || 10

anena caturthena yaiḥ kārāṇais tat tathānuttaraṃ śaraṇaṃ bhavati
tat-saṃdarśayati | baudhair dharmair bala-vaiśāradyādibhiḥ susaṃpūr-
ṇa-svabhāvatvāt svārtha-niṣṭhāṃ ¹¹⁾adhikṛtya | saddharma-satva-vinayô-
pāya-jñānāt karuṇā-pāragamanāc ca parārtha-niṣṭhāṃ ¹¹⁾adhikṛtya |

ā lokāt sarva(Nc 26b)-satvānāṃ buddhatvaṃ śaraṇaṃ mahat |
sarva-vyasana-saṃpatti-vyāvṛtṭy-abhyudaye mataṃ || 11

anena pañcamena ślokena yāvantam kalam yāvatam satvānāṃ Ba.39
yatrārthe śaraṇaṃ bhavati tat-samāsenā darśayati | yatrārthe iti sarva-
vyasana-vyāvṛtṭtau ¹²⁾sarva-saṃpatty abhyudaye ca |

āśraya-parāvṛtṭtau ṣaṭ ślokāḥ |

kleśa-jñeyā¹³⁾vṛtināṃ satatam anugataṃ bijam utkrṣṭa-kālam
yasminn astam prayātaṃ bhavati suvipulaiḥ sarva-hāni-prakā-
raiḥ |

buddhatvaṃ śukla-dharma-pravara-guṇa-yutā āśrayasyānyathāp-
tis

tat-prāptir nirvikalpād viśaya-sumahato jñāna-mārgāt suśud-
dhāt || 12

anena vipakṣa-bīja-viyogataḥ pratipakṣa-saṃpatti-yogataś cāśraya-
parivṛtṭiḥ paridīpi(Ns 32a)tā | yathā ca tat-prāptir dvividha-mārga- L.36

lābhāt | suvisuddha-lokottara-jñāna-mārga-lābhāt | tat-prṣṭha-labdhānanta-jñeya-viṣaya-jñāna-mārga-lābhāc ca | utkrṣṭa-kālam ity anādikālam | suvipulaiḥ sarva-hāni-prakārair iti bhūmi-prakāraiḥ |

sthitaś ca tasmin sa tathāgato jagan

mahācalendra-stha ivābhyudikṣate |

śamābhirāmaṃ karuṇāyate janam

¹⁴⁾ bhavābhirāme 'nyajane tu kā kathā || 13

anena dvitīyenānyāśraya-parāvṛttibhyas tad-viśeṣam darśayati | tatstho hi mahācalendrasya iva dūrāntara-nikṣṣṭam lokam paśyati | drṣṭvā ca karuṇāyate śrāvaka-pra¹⁵⁾(Nc 27a)tyekabuddhān api prāḡ eva tad-anyān |

pravṛttir udvṛttir avṛttir ¹⁶⁾ āśraye

nivṛttir āvṛttir atho dvayādvayā |

samā viśiṣṭā api sarvagātmikā

tathāgatānām parivṛttir iṣyate || 14

anena tṛtīyena tad-daśa-prabhedam darśayati | sā hi tathāgatānām parivṛttih parārtha-vṛttir iti pravṛttih | sarva-dharma-viśiṣṭatvād utkrṣṭa vṛttir ity udvṛttih | samkleśa-hetāv avṛttih | āśraya iti yo 'sau parivṛtta ¹⁷⁾ āśrayas tam darśayati | samkleśān nivṛttito nivṛttih | ātyantikavād āyatā vṛttir ity ā(Ns 32b)vṛttih | abhisambodhi-parinirvāṇa-darśana-vṛt-tyā dvayā vṛttih | saṃsāra-nirvāṇāpratiṣṭhitatvāt saṃskṛtāsaṃskṛtatve-
nādvayā vṛttih | vimukti-sāmanyena śrāvaka-pratyekabuddha-samā vṛ-
ttih | bala-vaiśāradyādibhiḥ buddha-dharmair asamatvād viśiṣṭā vṛttih |
sarva-yānōpadeśa-gatatvāt sarvagatā vṛttih |

yathāmbaram sarva-gatam sadā matam

tathāiva tat sarva-gatam sadā matam |

yathāmbaram ¹⁸⁾ rūpa-gateṣu sarvagam

tathāiva tat ¹⁹⁾ satva-gaṇeṣu sarvagam || 15

MAHĀYĀNASŪTRĀLAMKĀRA IX

anena caturthena tat-svabhāvasya buddhatvasya sarva-gatatvam dar- Ba.40
śayati | ākāśa-sādharmyenōddeśa-nirdeśataḥ pūrvāparārdhābhyām | sat-
va-gaṇeṣu sarva-gatatvam buddhatvasyātmatvena sarva-satvōpagamane
pariniṣpattito veditavyam | ^{0 na - par.}

yathōda(Nc 27b)bhājane bhinne candra-bimbam na drśyate |

tathā duṣṭeṣu satveṣu buddha-bimbam na drśyate || 16

anena pañcamena sarva-gatatve 'py abhājana-bhūteṣu satveṣu abud- L.37
dha-bimba-darśanam drṣṭāntena sādhayati |

yathāgnir jvalate 'nyatra punar anyatra śāmyati |

buddheṣv api tathā jñeyam saṃdarśanam adarśanam || 17

anena ṣaṣṭhena buddha-vineyeṣu satsu buddhōtpādāt tad-darśanam |
vinīte(Ns 33a)ṣu parinirvāṇāt tad-adarśanam agni-jvalana-samana-sā-
dharmyeṇa sādhayati |

anābhogāpratiprasabdha-buddha-kāryatve catvāraḥ ślokāḥ |

^{補7)} aghaṭṭitebhyas tūryebhyo yathā syāc chabda-saṃbhavaḥ |

tathā jine vinābhogam deśanāyāḥ samudbhavaḥ || 18

yathā maṇer vinā yatnam ²⁰⁾ sva-prabhāsa-nidarśanam |

buddheṣv api vinābhogam tathā kṛtya-nidarśanam || 19

abhyām ślokābhyām anābhogena buddha-kāryam sādhayaty ^{補8)} aghaṭṭita-
²¹⁾ tūrya-śabda-maṇi-prabhāsa-sādharmyeṇa |

yathākāśe avicchinā drśyante lokataḥ kriyāḥ |

tathāivānāsra²²⁾ve dhātāv ²³⁾ avicchinā jina-kriyāḥ || 20

yathākāśe kriyānām hi hānir abhyudayaḥ sadā |

tathāivānāsra²⁴⁾ve dhātau buddha-kāryōdaya-vyayaḥ || 21

abhyām apy apratiprasabdha-buddha-kāryatvam buddha-kṛtyasyāvi-
cchedāt | ākāśa iva loka-kriyānām avicchede 'pi cānyānya-kriyōdaya-
vyayas tathāiva |

anāsra²⁵⁾va-dhātu-gāmbhīrye ṣoḍaśa ślokāḥ |

²⁴⁾
paurvâparyâviśiṣṭā(Nc 28a)pi sarvâvaraṇa-nirmalā |

na śuddhā nâpi cāśuddhā tathatā buddhatā matā || 22

Ba.41 paurvâparyenâviśiṣṭatvān²⁵⁾ na śuddhā | paścāt sarvâvaraṇa-ni(Ns 33b)
rmatatvān nāśuddhā mala-vigamāt |

śūnyatāyām viśuddhāyām nairātmyātmāgra-lābhatah²⁶⁾

buddhāh śuddhātma-lābhitvāt gatā ātma-mahātmatām²⁷⁾ || 23

L.38 tatra cānāsrave dhātau buddhānām paramātmā nirdiśyate | kim
kāraṇam | agra-nairātmyātmakatvāt | agraṇ nairātmyam viśuddhā ta-
thata sā ca buddhānām ātmā svabhāvārthena tasyām viśuddhāyām
agraṇ nairātmyam ātmānam buddhā labhante śuddham | ataḥ śud-
dhātma-lābhitvāt buddhā ātma-mahātmyam prāptā ity anenābhisam-
dhinā buddhānām anāsrave dhātau paramātmā vyavasthāpyate |

na bhāvo nâpi cābhāvo buddhatvam tena kathyate |

tasmād buddha-tathā-praśne avyākṛta-nayo mataḥ || 24

tenāiva kāraṇena buddhatvam na bhāva ucyate | pudgala-dharmā-
bhāva-lakṣaṇatvāt²⁸⁾ tathatāyās tad-ātmakatvāc ca buddhatvasya | nābhāva
ucyate tathatā-lakṣaṇa-bhāvāt | ato buddhasya bhāvābhāva-praśne bha-
vati tathāgataḥ paraṇ maraṇān na bhavatīty evam-ādir avyākṛta-nayo
mataḥ |

dāha-śāntir yathā lohe darśane timirasya ca |

citta-jñāne tathā bauddhe bhāvābhāvo na śasyate || 25

yathā ca lohe dāha-śāntir darśane ca (Ns 34a)timira(maīa)sya²⁹⁾ śāntir
na bhāvo dāha-timirayor abhāva-lakṣaṇatvāt | nābhāvaḥ śā(Nc 28b)nti-
lakṣaṇena bhāvāt | evaṇ buddhānām citta-jñāne ca dāha-timira-sthānī-
yayo rāgāvidyayor śāntir na bhāvaḥ śasyate tad-abhāva-prabhāvitatvāc
cetaḥ-prajñā-vimuktyā nābhāvas tena tena vimukti-lakṣaṇena bhāvāt |

buddhānām amale dhātau nāikatā bahutā na ca |

ākāśavad adehatvāt pūrva-dehānusārataḥ || 26

MAHĀYĀNASŪTRĀLAMKĀRA IX

buddhānām anāsrava^e-dhātau nāikatvam pūrva-dehānusāreṇa | na ba-
hutvam dehābhāvād ākāśavat |

balādi-buddha-dharmeṣu bodhi ratnākarōpamā |

jagat-kuśala-sasyeṣu mahā-meghōpamā matā || 27

punya-jñāna-supūrṇatvāt pūrṇa-candrōpamā matā |

jñānāloka-karatvāc ca mahādityōpamā matā || 28

etau ratnākara-meghōpamatve pūrṇa-candra-mahādityōpamatve ca L.39
ślokaḥ gatārthau | Ba.42

ameyā rāsmayo yadvad vyāmiśrā bhānu-maṇḍale |

sadāika-kāryā vartante lokam ālokyanti ca || 29

tathāivānāsrave dhātau buddhānām aprameyatā |

miśrāika-kāryā kṛtyeṣu jñānāloka-karā matā || 30

ekena³⁰⁾ vyāmiśra-rāsmi-eka-kāryatvōpamatayā³¹⁾ sādharmaṇa-karmatām³²⁾
(Ns 34b) darśayati | rāsmīnām eka-kāryatvam pācana-śoṣaṇādi-samā-
na-kāryatvād veditavyam | dvitīyenānāsrave dhātau miśrāika-kārya-
tvam nirmāṇādi-kṛtyeṣu |

yathāika-rāsmi-nihsārāt³³⁾ sarva-rāsmi-viniḥṣṛtiḥ |

bhānos tathāiva buddhānām jñeyā jñāna-viniḥṣṛ(Nc 29a)tiḥ || 31

eka-kāle sarva-rāsmi-viniḥṣṛtyā³⁴⁾ sarva-buddhānām eka-kāle jñāna-
pravṛttiṃ darśayati |

yathāivāditya-rāsmīnām vṛtttau nāsti mamāyitam |

tathāiva buddha-jñānānām vṛtttau nāsti mamāyitam || 32

yathā sūryāika-muktābhā^{※補9)} rāsmibhir bhāsyate jagat |

sakṛt jñeyam tathā sarvam buddha-jñānaih prabhāsyate || 33

mamatvābhāve³⁵⁾ yugapat³⁶⁾ jñeya-prabhāsane ca | yathā-kramam ślokaḥ
gatārthau |

yathāivāditya-rāsmīnām meghādy-āvaraṇam matam |

tathāiva buddha-jñānānām āvṛtiḥ satva-duṣṭatā || 34

yathā rāsmīnām meghādy-āvaraṇam ³⁷⁾ aprabhāsaṇe | tathā buddha-
jñānānām āvaraṇam ³⁸⁾ satvānām abhājanatvena dṛṣṭatā pañca-kaṣāyāty-
utsadatayā |

³⁹⁾ yathā pāṣa-vaśād ⁴⁰⁾ vastre raṅga-citrāvicitratā |

tathā 'vedha-vaśān muktāu jñāna-citrāvicitratā ⁴¹⁾ || 35

⁴²⁾ yathā pāṣa-viśe(Ns 35a)ṣeṇa vastre raṅga-vicitratā kvacid avicitratā |

L.40 tathāiva pūrva-praṇidhāna-caryā-balādhāna-viśeṣāt buddhānām vimuk-
tau jñāna-vicitratā bhavati | śrāvaka-pratyekabuddhānām vimuktāv avi-
citrata |

Ba.43 gāmbhīryam amale dhātau lakṣaṇa-sthāna-karmasu |

buddhānām etad uditam raṅgair vākāśa-citraṇā || 36

etad anāsrava-dhātau buddhānām trividham gāmbhīryam evam ukt-
am | lakṣaṇa-gāmbhīryam caturbhiḥ ślokaḥ | sthāna-gāmbhīryam pañ-
camenāikatva-prthaktvābhyām asthitatvāt | karma-gāmbhīryam daśa-
bhiḥ | ^{※補10)} tat punar lakṣaṇa-gāmbhīryam viśuddhi-lakṣaṇam paramātma-
lakṣaṇam-avyākṛta-⁴³⁾ vastu-lakṣaṇam vimukti-lakṣaṇam cārabhyōktaṁ |
karma-gāmbhī(Nc 29b)ryam bodhipakṣādi-ratnāśrayatva-karma satva-
paripācana-karma niṣṭhā-gamana-karma dharma-deśanā-karma nirmā-
ṇādi-kṛtya-karma jñāna-pravṛtti-karma avikalpana-karma citrākāra-
jñāna-karma jñānāpravṛtti-karma vimukti-sāmānya-jñāna-viśeṣa-karma
cārabhyōktaṁ | sēyam anāsrave dhātau niṣprapañcatvād akāśōpame
gāmbhīrya-prabheda-deśanā yathā raṅgair ⁴⁴⁾ akāśa-citraṇā veditavyā |

sarveṣāṁ aviśiṣṭāpi tathatā śuddhim āgatā |

tathāgatatvaṁ tasmāc ca tad-garbhāḥ sa(Ns 35b) ⁴⁵⁾ rva-dehinah ||

37

sarveṣāṁ nirviśiṣṭā tathatā tad-viśuddhi-svabhāvaś ca tathāgataḥ |
^{※46)} ataḥ sarve satvās tathāgata-garbhā ity ucyate |

vibhutva-vibhāge ślokā ekādaśa |

śrāvakānām vibhutvena laukikasyābhibhūyate |

⁴⁷⁾ pratyekabuddha-bhaumena śrāvakasyābhibhūyate || 38

bodhisatva-vibhutvasya tat-kalām nānugacchati |

tathāgata-vibhutvasya tat-kalām nānugacchati || 39

abhyām tāvad dvābhyām prabhavōtkarṣa-viśeṣeṇa buddhānām vibhu-
tvam darśayati |

aprameyam acintyaṁ ca vibhutvaṁ bauddham iṣyate |

yasya yatra yathā yāvat kāle yasmin pravartate || 40

anena tṛtīyena prakāra-prabheda-gāmbhīrya-viśeṣābhyām katham ap-
rameyam katham vācintyaṁ ity āha | yasya pudgalasyārthe tat-pravar-
tate yatra loka-dhātau yathā tādrśaiḥ prakārair yāvad alpaṁ vā bahu L.41
vā yasmin kāle |

avaśiṣṭaiḥ (Nc 30a) ślokaḥ ⁴⁸⁾ parāvṛtti-bhedena vibhutva-bhedam dar-
śayati |

pañcēndriya-parāvṛtttau vibhutvaṁ labhyate param |

sarvārtha-vṛtttau sarveṣāṁ guṇa-dvādaśa-śatōdaye || 41

pañcēndriya-parāvṛtttau dvividham vibhutvaṁ paramam labhyate | Ba.44
sarveṣāṁ pañcānām indriyāṇām sarva-pañcārtha-vṛtttau | tatra praty-
ekam dvādaśa-guṇa-śatōtpattau

manaso (Ns 36a) 'pi parāvṛtttau vibhutvaṁ labhyate param |

vibhutvānucare jñāne nirvikalpe sunirmale || 42

manasaḥ parāvṛtttau vibhutvānucare nirvikalpe suviśuddhe jñāne
paramam vibhutvaṁ labhyate | yena sahitam sarvaṁ vibhutva-jñānam
pravartate |

sārthōdgraha-parāvṛtttau vibhutvaṁ labhyate param |

kṣetra-śuddhau yathā-kāmaṁ bhoga-saṁdarśanāya hi || 43

ārtha-parāvṛtttau udgraha-parāvṛtttau ca kṣetra-viśuddhi-vibhutvaṁ
paramam labhyate yena yathā-kāmaṁ bhoga-saṁdarśanam karoti |

vikalpasya parāvṛttau vibhutvaṃ labhyate param |
avyāghāte sadā-kālaṃ sarveṣāṃ jñāna-karmaṇāṃ || 44

vikalpa-parāvṛttau sarveṣāṃ jñānānaṃ karmaṇāṃ ca sarva-kālaṃ
avyāghāte paramaṃ vibhutvaṃ labhyate |

pratiṣṭhāyāḥ parāvṛttau vibhutvaṃ labhyate param |
apraṭiṣṭhita-nirvāṇaṃ buddhānāṃ ⁴⁹⁾ amale pade || 45

pratiṣṭhā-parāvṛttāv apratiṣṭhita-nirvāṇaṃ paramaṃ vibhutvaṃ labh-
yate buddhānāṃ anāsrave dhātau |

maithunasya parāvṛttau vibhutvaṃ labhyate param |
buddha-saukhyā-vihāre 'tha dārā 'saṃkleśa-darśane || 46

L.42 [Nc 30b] maithunasya parāvṛttau dvayor buddha-sukha-vihāre ca dārā
'saṃkleśa-darśane ca |

ākāśa-saṃjñā-vyāvṛttau vibhu(Ns 36b)tvam labhyate param |
cintitārtha-saṃrddhau ca gati-rūpa-vibhāvane || 47

ākāśa-saṃjñā-vyāvṛttau dvayor eva cintitārtha-saṃrddhau ca yena
gagana-^{補11)}gañjo bhavati | gati-rūpa-vibhāvane ca yathēṣṭa-gamanād ākā-
⁵¹⁾śi-karaṇac ca |

ity ameya-parāvṛttāv ameya-vibhutā matā |
acintya-kṛtyānuṣṭhānā ⁵²⁾ buddhānāṃ amalāśraye || 48

Ba.45 ity anena mukhenāprameyā parāvṛtṭiḥ | tatra cāprameyaṃ vibhutvaṃ
acintya-karmānuṣṭhānaṃ buddhānāṃ anāsrave dhātau veditavyaṃ |
tasyāiva buddhasya satva-paripāka-nimittatve sapta ślokaḥ |

śubhe vṛddho loko vrajati suvisuddhau paramatām
śubhe cānārabdhvā vrajati śubha-vṛddhau paramatām |
vrajaty evaṃ loko diśi diśi jinānāṃ sukathitair
apakvaḥ pakvo vā na ca ⁵³⁾ punar aśeṣaṃ dhruvam iha || 49

anena yādṛśasya paripākasya nimittaṃ bhavati tad-darśayati |
upacita-kuśala-mūlānaṃ ca vimuktau paramatāyām anupacita-kuśala-

MAHĀYĀNASŪTRĀLAMKĀRA IX

mūlānaṃ ca kuśala-mūlōpacaye | apakvaḥ śubha-vṛddhau paramatām
vrajan ⁵⁴⁾ pakam vrajati pakvaḥ suvisuddhau paramatām vrajati | evaṃ
ca nitya-kālaṃ vrajati na ca niḥśeṣaṃ lokasyānantatvāt |

tathā kṛcchrā (Ns 37a) ⁵⁵⁾ vāpyām parama-guṇa-yogādbhutavatim

mahābodhim nityām dhruvam aśaraṇānāṃ ca śaraṇaṃ |

labhante yad dhirā diśi diśi ⁵⁶⁾ sadā sarva-samayam

tad āścaryaṃ loke (Nc 31a) suvidhi-caraṇān nādbhutam api || 50

anena dvitīyena paripakvānāṃ bodhisatvānāṃ paripākasyāścaryaṃ
nāścaryaṃ ⁵⁷⁾ lakṣaṇam | sadā sarva-samayam ity nityaṃ niranantaraṃ ca | L.43

⁵⁸⁾ tad-anurūpa-mārga-caraṇaṃ suvidhi-caraṇaṃ |

⁵⁹⁾ kvacid dharmyaṃ cakram bahu-mukha-śatair darśayati yaḥ

kvacij janmāntardhim kvacid api vicitrām janacarim |

kvacit kṛtsnām bodhim kvacid api ca nirvāṇam asakṛt

na ca sthānāt tasmād vicalati sa sarvaṃ ca kurute || 51

anena tṛtīyena yugapad bahu-mukha-paripācanōpāya-prayoge nimit-
tatvaṃ darśayati | yathā yatra-sthaḥ satvān vinayati | vicitrā janacarī
jāta-ka-bhedena | na ca sthānāc calatīty anāsravād dhātoḥ |

na buddhānāṃ evaṃ bhavati mama pakvo 'yam iti cā ^{71b}

prapācyo 'yam dehi api ca adhunā pācyata iti |

vinā saṃskāraṃ tu prapacam upayāty eva janatā

śubhair dharmair nityaṃ diśi diśi samantāt traya-mukhaṃ || 52

anena caturthena tat-paripāka-prayoga-nimittatvaṃ anabhisamkāre-
na ⁶⁰⁾ darśayati | tra(Ns 37b)ya-mukham iti yāna-trayeṇa | Ba.46

yathāyatnaṃ bhānuḥ pratata-viśadair aṃsu-visaraiḥ

⁶¹⁾ prapākam ⁶²⁾ sasyānāṃ diśi diśi samantāt prakurute

tathā darmārko 'pi praśama-vidhi-dharmāṃśu-visaraiḥ

⁶³⁾ prapākam satvānāṃ diśi diśi samantāt prakurute || 53

anena pañcamenānabhisamkāra-(Nc 31b)paripācana-dṛṣṭāntaṃ dar-

śayati |

yathāikasmād dipād bhavati sumahān dipa-nicayo

'prameyo 'saṃkhyeyo na ca sa punar eti vyayam atah |

tathāikasmād ⁶⁴⁾pākād bhavati sumahān ⁶⁵⁾pāka-nicayo

'prameyo 'saṃkhyeyo na ca ⁶⁶⁾sa punar eti vyayam atah || 54

L.44 anena saṣṭhena paramparayā paripācanam |

yathā toyais tṛptim vrajati na mahā-sāgara iva

na vṛddhim vā yāti pratata-⁶⁴⁾visadāmbu-praviśanaiḥ |

tathā bauddho dhātuḥ satata-samitaiḥ ⁶⁵⁾śuddhi-viśamair

na tṛptim vṛddhim vā vrajati paramāścaryam iha tat || 55

anena saptamena paripakvānām vimukti-praveśe samudrôdāharaṇena

dharma-dhātor atrṛptim cāvakāśa-dānād avṛddhim ⁶⁷⁾cānadhikavāt |

dharma-dhātu-viśuddhau catvāraḥ ślokaḥ |

sarva-dharma-dvayāvara-tathatā-śuddhi-lakṣaṇaḥ |

vastu-jñāna-tad-ālamba-vaśitākṣaya-lakṣaṇaḥ ⁶⁸⁾ || 56

eṣa svabhāvārtham ārabhyāikaḥ ślokaḥ | kleśa-jñeyāvaraṇa-dvayāt

sarva-dha (Ns 38a) rma-tathatā-⁶⁹⁾viśuddhi-lakṣaṇaś ca | vastu-tad-ālamba-

na-jñānāyor akṣaya-vaśitā-lakṣaṇaś ca |

sarvatas tathatā-jñāna-bhāvanā-samudāgamah |

sarva-satva-dvayādhāna-sarvathā-⁷⁰⁾kṣayatā-phalam ⁷⁰⁾ || 57

eṣa hetv artham phalārtham cārabhya dvitīyaḥ ślokaḥ | sarvatas

tathatā-jñāna-bhāvanā dharma-dhātu-viśuddhi-hetuḥ | sarvata iti sarva-

dharma-paryāya-mukhaiḥ | sarva-satvānām sarvathā hita-sukha-dvayā-

dhānākṣayatā phalam |

Ba.47 kāya-vāk-citta-nirmāṇa-prayogōpāya-karmakaḥ |

samā(Nc 32a)dhi-dhāraṇī-dvāra-dvayāmeya-samanvitah ⁷¹⁾ || 58

eṣa karmārtham yogārtham cārabhya tṛtīyaḥ ślokaḥ | trividham kā-

yādi-nirmāṇam karma samādhi-dhāraṇī-mukhābhyām dvayena cāpra-

meveṇa puṇya-jñāna-saṃbhāreṇa samanvāgamo yogah |

svabhāva-dharma-saṃbhoga-nirmāṇair bhinna-vṛttikaḥ |

dharma-dhātur viśuddho 'yam buddhānām ⁷²⁾samudāhṛtaḥ || 59

eṣa vṛtṭy-artham ārabhya caturthaḥ ślokaḥ | svābhāvika-saṃbhogika- L.45

nairmāṇika-kāya-vṛtṭyā bhinna-vṛttikaḥ |

buddha-kāya-vibhāge sapta ślokaḥ |

svābhāviko 'tha saṃbhogyah kāyo nairmāṇiko 'paraḥ |

kāya-bhedā ^{do}hi buddhānām prathamas tu dvayāśrayah || 60

trividhaḥ kāyo buddhānām | svābhāviko dharma-kāya āsraya-parāvṛt-

ti-lakṣaṇaḥ | saṃbhogiko yena parśan-maṇḍaleṣu dharma-saṃbhogaṃ

karoti | nairmāṇiko yena nirmāṇena satvārtham karoti |

sarva-dhātuṣu saṃbhogyo bhinnno gaṇa-pa(Ns 38b)rigrhaiḥ |

kṣetraiś ca nāmabhiḥ kāyair dharma-saṃbhoga-ceṣṭitaiḥ || 61

tatra saṃbhogikaḥ sarva-loka-dhātuṣu parśan-maṇḍala-buddha-kṣetra-

nāma-śarīra-dharma-saṃbhoga-kriyābhir bhinnah |

samaḥ sūkṣmaś ca ⁷³⁾tac-chliṣṭaḥ kāyah svābhāviko mataḥ |

saṃbhoga-vibhutā-hetur yathēṣṭam bhoga-darśane || 62

svābhāvikaḥ sarva-buddhānām samo nirviśiṣṭatayā | sūkṣmo durjñā-

natayā | (Nc 32b) tena saṃbhogikena kāyena saṃbaddhaḥ saṃbhoga-

vibhutve ca hetur yathēṣṭam bhoga-darśanāya |

ameyam buddha-nirmāṇam kāyo nairmāṇiko mataḥ |

dvayor dvayārtha-sampattiḥ sarvākārā pratiṣṭhitā || 63

nairmāṇikas tu kāyo buddhānām aprameya-prabhedam buddha-

nirmāṇam saṃbhogikaḥ ⁷⁴⁾svārtha-sampatti-lakṣaṇaḥ | nairmāṇikaḥ par-

ārtha-sampatti-lakṣaṇaḥ | ⁷⁵⁾sēyam dvayārtha-sampattir yathā-kramam dva-

yoh pratiṣṭhitā saṃbhogike ca kāye nairmāṇike ca |

śilpa-janma-mahābodhi-sadā-nirvāṇa-darśanaiḥ |

buddha-nirmāṇa-kāyo 'yam ⁷⁶⁾mahōpāyo vimocane || 64

L.46 sa punar nirmāṇa-kāyaḥ sadā vineyārthaṃ śilpasya vīṇā-vādanādi-
bhiḥ | janmanāś cābhisambodheś ca nirvāṇasya ca darsanair vimocane
mahōpāyāt vāt parārtha-sampatti-lakṣaṇo veditavyaḥ |

tribhiḥ kāyais⁷⁷⁾ ca vijñeyo buddhānām kāya-saṃgrahaḥ |

sāśrayaḥ sva-parārtho yas tribhiḥ kāyair nidarśitaḥ || 65

tribhiś ca kāyair buddhānām sarva-kāya-saṃgraho veditavyaḥ | ebhis
tribhiḥ kāyaiḥ sāśraya(Ns 39a)ḥ sva-parārtho nidarśitaḥ | dvayoḥ sva-
parārtha-prabhāvitāt vāt dvayoś ca tad-āśritatvād yathā pūrvam uktaṃ |

āśrayeṇāśayenāpi karmaṇā te samā matāḥ |

prakṛtyā 'sraṃsanenāpi prabandhenāiṣu nityatā || 66

⁷⁸⁾ te ca trayaḥ kāyāḥ sarva-buddhānām yathā-kramaṃ tribhir (Nc 33a)
nirviśeṣā āśrayena dharma-dhātor abhinnavāt/āśayena pṛthak bud-
dhāśayasyābhāvāt | karmaṇā ca sādharma-karmakatvāt | teṣu ca triṣu
kāyeṣu yathā-kramaṃ trividhā nityatā veditavyā yena nitya-kāyāś
tathāgatā ucyante | prakṛtyā nityatā svābhāvikasya svabhāvena nityatvāt |
asraṃsanena/saṃbhogikasya dharma-saṃbhogāvicchedāt | prabandhena
nairmāṇikasyāntarvyayya⁷⁹⁾ punaḥ punar nirmāṇa-darśanāt |

buddha-jñāna-vibhāge dāśa ślokaḥ |

ādarśa-jñānam acalaṃ traya-jñānam tad-āśritaṃ |

samatā-pratyavekṣāyām kṛtyānuṣṭhāna eva ca || 67

caturvidhaṃ buddhānām jñānam ādarśa-jñānam samatā-jñānam pra-
tyavekṣā-jñānam kṛtyānuṣṭhāna-jñānam ca | ādarśa-jñānam acalaṃ trīṇi
jñānāni tad-āśritāni calāni |

ādarśa-jñānam amamāparicchinnam sadānugam |

sarva-jñeyeṣv asaṃmūḍham na ca teṣv āmukham sadā || 68

ādarśa-jñānam amamam aparicchinnam deśataḥ sadānugam kalataḥ |
sarva-jñeyeṣv asaṃmūḍham sadāvaraṇa-vigamāt na ca teṣv āmukham
anā(Ns 39b)kāratvāt |

MAHĀYĀNASŪTRĀLAṆKĀRA IX

sarva-jñāna-nimittatvān mahā-jñānākarōpamam |

sambhoga-buddhatā-jñāna-pratibimbōdayāc ca tat || 69

teṣāṃ ca samatādi-jñānānām sarva-prakāraṇām hetutvāt sarva-jñā-
nānām ākarōpamam | sambhoga-buddhatā^{※補12)}va-taj-jñāna-pratibimbōdayāc ca
tad-ādarśa-jñānam ity ucyate | ^{-dram} d. tes'ca jñāna p 508 n 16. 04B

L.47
Ba.49

satveṣu samatā-jñānam bhāvanā-sūddhito (Nc 33b) ⁸⁰⁾ matam |

apratīṣṭha-samāviṣṭam samatā-jñānam iṣyate || 70

yad bodhisatvenābhisamaya-kāle ⁸²⁾ satveṣu samatā-jñānam pratilabdham
tad bhāvanā-sūddhito bodhi-prāptasyāpratīṣṭhita-nirvāṇe nivīṣṭam sa-
matā-jñānam iṣyate |

mahā-maitrī-kṛpābhyām ca sarva-kālānugam matam |

yathādhimokṣam satvānām buddha-vimba-nidarśakam || 71

mahā-maitrī-karuṇābhyām sarva-kālānugam yathādhimokṣam ca sat-
vānām buddha-bimba-nidarśakam | yataḥ kecit satvās tathāgatam nila-
varṇam paśyati kecit pīta-varṇam ity evam-ādi |

pratyavekṣaṇakam ⁸³⁾ jñānam jñeyeṣv avyāhatam sadā |

dhāraṇinām samādhinām nidhānōpamam eva ca || 72

pariṣan-maṇḍale sarva-vibhūtinām nidarśakam |

sarva-saṃśaya-vicchedi mahā-dharma-pravaṛṣakam || 73

pratyavekṣaṇakam jñānam yathā-ślokaṃ ⁸⁴⁾ |

kṛtyānuṣṭhānatā-jñānam nirmāṇaiḥ sarva-dhā(Ns 40a)tuṣu |

citrāprameyācintyais^{ca} sarva-satvārtha-kāraṇam || 74

kṛtyānuṣṭhāna-jñānam sarva-loka-dhātuṣu nirmāṇair nānā-prakārair
aprameyair acintyais ca sarva-satvārtha-karam |

kṛtya-niṣpattibhir bhedaḥ saṃkhyā-kṣetraś ca sarvadā |

acintyam buddha-nirmāṇam vijñeyam tac ca sarvathā || 75

tac ca buddha-nirmāṇam sadā sarvathā cācintyam veditavyam | kṛtya-
kriyā-bhedaṭaḥ ⁸⁵⁾ saṃkhyātaḥ kṣetrataś ca |

dhāraṇāt samacittāc ca samyag-dharma-prakāśanāt |

kr̥tyānuṣṭhānataś cāiva catu⁽⁸⁶⁾(Nc 34a) rjñāna-samudbhavaḥ || 76

L.48 tatra dhāraṇāt śrutānām dharmāṇām | samacittatā⁽⁸⁷⁾ sarva-satveṣu
ātma-para-samatayā | śeṣam gatārtham | Samacittatā

Ba.50 buddhānekavāpṛthaktve ślokaḥ |

gotra-bhedād avaiyarthiyāt sākalyād apy anāditaḥ |

abhedān nāika-buddhatvaṃ bahutvaṃ cāmalāśraye || 77

eka eva buddha ity etan nēṣyate | kiṃ kāraṇam | gotra-bhedāt |
anantā hi buddha-gotrāḥ satvāḥ | tatrāika evābhisambuddho nānye
'bhisambhotsyanta iti kuta etat | puṇya-jñāna-sambhāra-vaiyarthyaṃ
ca syād anyeṣāṃ bodhisatvānām' anabhisambodhān; na ca yuktaṃ
vaiyarthyaṃ | tasmād avaiyarthiyād api nāika eva buddhaḥ⁽⁸⁸⁾ | satvārtha-
kriyā-sākalyaṃ ca na syāt⁽⁸⁸⁾ (Ns 40b) buddhasya' buddhatve kasyacid
apratīṣṭhāpanād etac ca na yuktaṃ | na ca kaścid ādi-buddho 'sti' vinā
sambhāreṇa buddhatvāyogād' vinā cānyena buddhena sambhārayogād'⁽⁸⁹⁾
ity anāditvād apy eko buddho na yuktaḥ | bahutvaṃ api nēṣyate
buddhānām dharma-kāyasyābhedād anāsrave dhātāu |

buddhatvōpāya-praveśe catvāraḥ ślokaḥ |

yā 'vidyamānatā sāiva paramā vidyamānatā |

sarvathā 'nupalambhaś ca upalambhaḥ paro mataḥ || 78

yā parikalpitenā svabhāvenāvidyamānatā sāiva paramā vidyamānatā
pariṇiṣpannena svabhāvena | yaś ca sarvathā 'nupalambhaḥ parikalpi-
tasya svabhāvasya sa eva parama upalambhaḥ pariṇiṣpanna-svabhāva-
sya |

bhāvanā paramā cēṣṭā bhāvanām avipaśyatām |

pratilambhaḥ paraś cē⁽⁹⁰⁾(Nc 34b) ṣṭaḥ pratilambham apaśyatām || 79

sāiva paramā bhāvanā yo bhāvanāyā anupalambhaḥ | sa eva paramaḥ
pratilambho yaḥ pratilambhānupalambhaḥ |

paśyatām⁽⁹¹⁾ gurukam dirgham nimittam vīryam ātmanah |

māninām bodhisatvānām dūre⁽⁹²⁾ bodhir nirūpyate || 80

ye ca gurutvam buddhatvam paśyanti adbhuta-dharma-yuktaṃ |
dirgham ca kalam paśyanti (Ns 41a) tat-samudāgamāya | nimittam ca
paśyanti cittāmbanam | ātmanaś ca vīryam vāyam ārabdha-vīryā
buddhatvam prāpsyāma iti | teṣāṃ evaṃ māninām bodhisatvānām
aupalambhikatvāt dūre bodhir nirūpyate |

paśyatām kalpanā-mātram sarvam etad yathōditaṃ |

akalpa-bodhisatvānām prāptā bodhir nirūpyate || 81

kalpanā-mātram tv etat sarvam iti paśyatām tasyāpi kalpanā-mātra-
syāvikalpanād akalpa-bodhisatvānām anutpattika-dharma-kṣānti-lābhā-
vasthāyām arthataḥ prāptāiva bodhir ity ucyate |

buddhānām anyonyam eka⁽⁹³⁾-kāryatve catvāraḥ ślokaḥ |

bhinnāśrayā bhinna-jalās ca nadyaḥ

alpōdakāḥ kṛtya-prthaktva-kāryāḥ |

jalāśrita-prāṇi-tanūpabhogyā

bhavati pātālam asaṃpraviṣṭāḥ || 82

samudra-viṣṭās ca bhavanti sarvā

ekāśrayā eka-mahā-jalās ca

miśrāika-kāryās ca mahōpabhogyā

jalāśrita-prāṇi-gaṇasya nityam || 83

bhinnāśrayā bhi(Ns 41b)nna-matās ca dhīrāḥ

sv-āpāvabodhāḥ prthag-ātma-kṛtyāḥ |

paritta-satvārtha-sadōpabhogyā

bhavanti buddhatvam asaṃpraviṣṭāḥ || 84

buddhatva-viṣṭās ca bhavanti sarve

ekāśrayā eka-mahāvabodhāḥ |

miśrāika-kāryās ca mahōpabhogyāḥ

sadā mahā-satva-gaṇasya te hi || 85

tatra bhinnāśrayā nadyaḥ svabhājana-bhedāt | kṛtya-prthaktva-kāryaḥ
prthaktvena kṛtya-karaṇāt | tanūpabhogyā ity alpānām upabhogyāḥ |
śeṣaṃ gatārthaṃ |

buddhatva-⁹⁴⁾protsāhane ślokaḥ |

iti ni(Nc 35a)⁹⁵⁾rupama-śukla-dharma-yogād

hita-sukha-hetutayā ca buddha-bhūmeḥ |

śubha-parama-sukhākṣayākaraṭvāt

śubha-matir arhati bodhi-cittam āptuṃ || 86

⁹⁶⁾nirupama-śukla-dharma-yogāt svārtha-sampattitaḥ | hita-sukha-hetu-
tvāc ca buddhatvasya parārtha-sampattiḥ | anavadyōtkṛṣṭākṣaya-sukhā-
karaṭvāc ca sukha-vihāro viśeṣataḥ | buddhimān ⁹⁷⁾arhati bodhi-cittam
ādātuṃ tat-praṇidhāna-parigra(Ns 42a)hāt |

Mahāyāna-sūtrālaṃkāre bodhy-adhikāro navamaḥ

⁹⁸⁾uddānaṃ |

ādiḥ siddhiḥ śaraṇaṃ gotraṃ citte tathāiva cōtpādaḥ |

sva-parārthas tatvārthaḥ prabhāva-paripāka-bodhiś ca ||

eṣa ca bodhy-adhikāra ādim ārabhya yāvat bodhi-paṭalānusāreṇānu-
gantavyaḥ |

註1) L. samudghātītā Ba. samudghātītā Ns. samudghātītā Nc. samut-
pātītā? (欄外 -udghātītā?) A. samudghātītā B. samudghātītā?

2) L. -l labdha Ba. -l labdha Ns. -t tac ca Nc. -t tac ca Tib. de ni

3) L. svabhāvena śukla Ba. svabhāvena śukla Ns. svabhāvena | śukla
Nc. svabhāvena || śukla A. svabhāvena śukla N_B. svabhāvena || śukla

4) L. deśanā dharma- (Lの仏訳 deśanādharmā-) Ba. deśanādharmā-

MAHĀYĀNASŪTRĀLAṂKĀRA IX

Ns. deśanādharmā Nagao. deśanādharmā

5) L. sarvadharmāḥ Ba. sarvadharmāḥ Ns. sarvadharmāḥ or sarva-
dharmeh Nc. sarvadharmāḥ or sarvadharmeh A. sarvadharmāḥ
B. sarvadharmāḥ N_B. sarvadharmāḥ

6) L. ayam Ba. ayam Ns. evam or ayam Nc. evam A. evam B.
evam or ecam N_B. evam(agra)

7) L. janma Ba. janma Ns. jarā Nc. jarā A. jarā B. jarā N_B.
jarā

8) L. ādi Ba. ādi Ns. ādiḥ Nc. ādiḥ A. ādiḥ B. ādiḥ N_B. ādiḥ

9) L. sarvarakṣāpayānaṃ Ba. sarvarakṣāpayānaṃ Ns. sarvasatkāyayā-
na Nc. satkāyayāna A. satkāyayāna B. sarvasatkāyayāna N_B.
satkāyayāna

10) L. ihatyaṃ (Lの仏訳 iheṣṭaṃ) Ba. iheṣṭaṃ Ns. iheṣṭaṃ? Nc.
iheṣṭaṃ or ihaṣṭaṃ A. iheṣṭaṃ or ihaṣṭaṃ N_B. iheṣṭaṃ

11) L. -tvāt | svārtha-----adhikṛtya (Lの仏訳 -tvāt svārtha-----adhikṛtya |)
Ba. -tvāt svārtha-----adhikṛtya Ns. -tvāt | svārtha-----adhikṛtya Nc.
-tvāt | svārtha-----adhikṛtya Nagao. -tvāt svārtha-----adhikṛtya |

12) L. sampatty Ba. sampatty Ns. sarvasampatty Nc. sarvasampatty
A. sarvasampatty B. sarvasampatty Tib. phun sum tshogs pa thams
cad

13) L. jñeyavṛtīnāṃ Ba. jñeyavṛtīnāṃ Ns. jñeyāvṛtīnā(ṃ) Nc. jñeyā-
vṛtīnā(ṃ) A. jñeyāvṛtīnā(ṃ) B. jñeyāvṛtīnā(ṃ) N_B. jñeyāvṛtīnā(ṃ)

14) L. janamaghābhirāme (Lの仏訳 janambhavābhirāme) Ba. janambh-
avābhirāme Ns. janambhavābhirāme Nc. janambhavābhirāme

15) L. āsraya-parāvṛttibhyas Ba. āsraya-parāvṛttibhyas Ns. āsraye
parāvṛttibhyas or āsraya-parāvṛttibhyas Nc. āsraye parāvṛttibhyas A.
āsraye parāvṛttibhyas B. āsraye parāvṛttityas?

16) L. āsrayo Ba. āsrayo Ns. āsraye Nc. āsraye A. āsraye B.
āsraye N_B. āsraye

17) L. parivṛtṭyāśrayas Ba. parivṛtṭyāśrayas Ns. parivṛtta āśrayas Nc.
parivṛta āśrayas A. parivṛta āśrayas B. parivṛtta āśrayas N_B.
parivṛtta āśrayas Tib. gnas yons su gyur ba

18) L. rūpagaṇeṣu Ba. rūpagaṇeṣu Ns. rūpagaṇeṣu Nc. rūpagaṇeṣu
A. rūpagaṇeṣu B. rūpagaṇeṣu N_B. rūpagaṇeṣu Tib. gzugs gyur

- 19) Johnston: Ratnagotravibhāga Mahāyānottaratantra-śāstra p.71, l.1
 宇井博士『宝性論研究』p.582参照。
- 20) L. svaprabhāva (Lの仏訳 svaprabhāsa) Ba. svaprabhāsa Ns. svaprabhāva Nc. svaprabhāva Tib. rañ gi ḥod (svaprabhāsa) Nagao. svaprabhāsa
- 21) L. prabhāva (Lの仏訳 prabhāsa) Ba. prabhāsa Ns. pranāvu? Nc. vunāvu? Tib. ḥod Nagao. prabhāsa
- 22) L. dhātau Ba. dhātau Ns. dhātāv Nc. dhātāv A. dhātāv B. dhātāv Nb. dhātau
- 23) L. avicchinnāḥ Ba. avicchinnā Nc. avicchinnā Nc. avicchinnā
- 24) L. aparyāviśiṣṭa Ba. aparyāviśiṣṭa Ns. aparyāviśiṣṭa Nc. aparyāviśiṣṭa Nagao. aparyāviśiṣṭa Tib. khyad med kyañ Ui. aparyāviśiṣṭa
- 25) L. aparyeṇa viśiṣṭatvān Ba. aparyeṇāviśiṣṭatvān Ns. aparyeṇāviśiṣṭatvān Nc. aparyeṇāviśiṣṭatvān Nagao. aparyeṇāviśiṣṭatvān Tib. khyad med pañi phyir
- 26) L. nairātmyānmārga Ba. nairātmyānmārga Ns. nairātmyātmāga? Nc. nairātmyātmāga? Nagao. nairātmyātmāgra Tib. bdag med mchog gi bdag
- 27) 宇井博士『宝性論研究』p.528。『究竟一乘宝性論』卷3 (大正31.829c)。
 『仏性論』卷2 (大正31.798c) 参照。
- 28) L. ナシ B. ナシ Ns. tathatāyās Nc. tathatāyās A. tathatāyās B. tathatāyās Nb. tathatāyās
- 29) L. timirametasya Ba. timirameta(?)sya Ns. timiramalasya Nc. timiramalasya A. timiramalasya B. timiramalasya Nb. timiramalasya Tib. rab rib Ui. timirasya
- 30) L. ekakāryasyopamatayā Ba. ekakāryasyopamatayā Ns. ekakāryatvopamatayā Nc. ekakāryatvopamatayā A. ekakāryatvopamatayā B. ekakāryatvopamatayā Nb. ekakāryatvopamatayā Tib. bya ba gcig pa ṇid kyi dpes
- 31) L. sādharmaṇa Ba. sādharmaṇa Ns. sādharmaṇa Nc. sādharmaṇa Nagao. sādharmaṇa(?) Ui. sādharmaṇa
- 32) L. ナシ Ba. ナシ Ns. ādi Nc. ādi A. ādi B. ādi Nb. ādi Na. ādi Tib. la sogs pa
- 33) L. nihsarāt Ba. nihsarāt Ns. nihsārāt Nc. nihsārāt A. nihsārāt

- 34) L. sa ca buddhānām Ba. sa ca [saha?] buddhānām Ns. sa(r)-vabuddhānām Nc. sarvabuddhānām A. sarvabuddhānām B. sa(r)-vabuddhānām Nb. sarvabuddhānām Tib. sañs rgyas thams cad kyi
 * (r) は補った語。
- 35) L. jagaj Ba. jagaj Ns. yugapat Nc. yugapat A. yugapat B. yugapat Nb. yugapat
- 36) L. prabhāsena (Lの仏訳 prabhāsane) Ba. prabhāsane Ns. prabhāsane Nc. prabhāsane Nagao. prabhāsane
- 37) L. aprabhāsena Ba. aprabhāsena Ns. aprabhāsane Nc. aprabhāsane A. aprabhāsane B. aprabhāsane Nb. aprabhāsane
- 38) L. ābhājanatvena (Lの仏訳 abhājanatvena) Ba. abhājanatvena Ns. abhājanatvena Nc. abhājanatvena Nagao. abhājanatvena
- 39) L. pāṃsu Ba. pāṃsu Ns. pāsa Nc. 欠 A. 欠 B. pāsa Nb. 欠 Nx. pāsa Tib. mdud pa
- 40) L. citrā vicitratā (Lの仏訳 citrāvicitratā) Ba. citrā 'vicitratā Ns. citrāvicitratā Nc. 欠 Nagao. citrāvicitratā
- 41) L. citrā vicitratā (Lの仏訳 citrāvicitratā) Ba. citrā 'vicitratā Ns. citrāvicitratā Nc. 欠 Nagao. citrāvicitratā
- 42) L. pāṃsu Ba. pāṃsu Ns. pāsa Nc. pāsa A. pāsa B. pāsa Nb. pāsa Na. pāsa Nx. pāsa Tib. mdud pa
- 43) L. ナシ Ba. ナシ Ns. vastu Nc. vastu? A. vastu or vamtu B. vastu Tib. dños po
- 44) L. citraṇī Ba. citraṇī Ns. citraṇā Nc. cigraṇā or vigrāṇā A. cigraṇā or vigrāṇā B. citraṇā Nb. cigraṇā or vigrāṇā
- 45) Johnston: Mahāyānottaratantraśāstra p.71, l.16 宇井博士『宝性論研究』p.583参照。
- 46) L. sarve satvās Ba. sarve satvās Ns. sarvasatvās A. sarvasatvās B. sarvasatvās Nb. sarvasatvās
- 47) L. pratyekabuddhebhyo manaḥ (Lの仏訳 pratyekabuddha-bhaumena) Ba. pratyekabuddha-bhaumena Ns. pratyekabuddha-bhaumena Nc. pratyekabuddha-bhaumena A. pratyekabuddha-bhaumena B. pratyekabuddha-bhaumena Nagao. pratyekabuddha-bhaumena
- 48) L. manovṛtti Ba. parāvṛtti Ns. parāvṛtti Nc. parāvṛtti A. parāvṛtti B. parāvṛtti Nagao. parāvṛtti Tib. gshan du gyur pa

- 49) L. acale (Lの仏訳 amale) Ba. amale. Ns. amale Nc. amale A. amale B. amale Tib. dri med
- 50) L. maithunasya parāvṛttau Ba. maithunasya parāvṛttau Ns. maithunasya parāvṛttau nasya parāvṛttau Nc. maithunasya parāvṛttau nasya parāvṛttau A. maithunasya parāvṛttau nasya parāvṛttau B. maithunasya parāvṛttau nasya parāvṛttau
- * Tib 訳より見ても nasya parāvṛttau は余分である。
- 51) L. ākāśaśi (Lの仏訳 ākāśi) Ba. ākāśi Ns. ākāśi Nc. ākāśi A. ākāśi B. ākāśi Nagao. ākāśi
- 52) L. anuṣṭhānād Ba. anuṣṭhānād Ns. anuṣṭhānā Nc. anuṣṭhānām A. anuṣṭhānām B. anuṣṭhānā Nb. anuṣṭhānām Tib. bya ba sgrub pa yi
- 53) L. vā ca (Lの仏訳 vā na ca) Ba. vā na ca Ns. vā na ca Nc. vā na ca A. vā na ca B. vā na ca Nagao. vā na ca
- 54) L. vrajanapākam (Lの仏訳 vrajan pākam) Ba. vrajan pākam Ns. vrajanapākam Nc. vrajanapākam A. vrajanapākam B. vrajanapākam Nagao. vrajan pākam
- 55) L. kṛtvā caryām (Lの仏訳 kṛcchrāvāpyām) Ba. kṛcchrāvāpyām Ns. kṛcchrāvāpyām Nc. kṛcchrāvāpyām A. kṛcchrāvāpyām B. kṛcchrāvāpyo
- 56) L. UUU gasadā (Lの仏訳 diśi diśi sadā) Ba. diśi diśi sadā Ns. UUU sadā Nc. sadā A. || sadā B. sadā Nb. || sadā Nagao. diśi diśi sadā Tib. phyogs phyogs
- 57) L. | lakṣaṇam (Lの仏訳 lakṣaṇam |) Ba. lakṣaṇam | Ns. lakṣaṇam Nc. lakṣaṇam A. lakṣaṇam || Nagao. lakṣaṇam |
- 58) L. tadanubhūya mārḡa- (Lの仏訳 tadanurūpamārḡa) Ba. tadanurūpamārḡa- (| tadanurūpamārḡa-) Ns. | tadanurūpamārḡa- Nc. tadanurūpamārḡa- A. tadanurūpamārḡa- Nb. tadanurūpamārḡa- Nagao. | tad-anurūpa-mārḡa-
- 59) L. dharmāñcakam (Lの仏訳 dharmyam cakram) Ba. dharmyam cakram Ns. dharmāñcakam or dharmyañcakam or dhamāñcakam Nc. dharmāñcakam A. dharmāñca 'kram B. dharmāñcakam Nb. dharmāñcakam Nagao. dharmyam cakram
- 60) L. daśayati Ba. darśayati Ns. darśayati Nc. darśayati
- 61) L. prapāka Ba. prapākam Ns. prapāka Nc. prapāka A. prapāka

B. prapāka Aramaki. prapākam

* 韻律上、最後の a は一(長音)が必要となる。

* Aramaki.= 荒牧典俊氏「撰大乘論の依他起性」(インド学試験集 Nos. 4-5)

- 62) L. diśi Ba. diśi diśi Ns. diśi diśi Nc. diśi diśi A. diśi diśi B. diśi diśi
- 63) L. prapāke Ba. prapākam Ns. prapākam Nc. prapākam A. prapākam B. prapākam Aramaki. prapākam
- 64) L. buddhād Ba. pākād Ns. (ś)caryabhavati Nc. (ś)caryabhavati? Nagao. pākād bhavati Tib. smin pa
- 65) L. paripāka Ba. pāka Ns. pāka Nc. pāka A. pāka B. pāka Nb. pāka
- * paripāka の意であるが、韻律の上から pāka となったものと思われる。
- 66) L. ナシ Ba. sa Ns. sa Nc. ナシ A. ナシ B. sa Nb. sa Na. sa
- 67) L. dhyānādhikativāt (Lの仏訳 cānadhikativāt) Ba. cānadhikativāt Ns. cānadhikativāt? Nc. cānadhikativāt A. cānadhikativāt? B. cānadhikativāt Nagao. cānadhikativāt
- 68) 『佛地經』第一偈(大正16.723b) 参照。
- 69) L. viśuddhi Ba. viśuddhi Ns. viśuddhi Nc. viśuddhi
- 70) 『佛地經』第二偈(大正16.723b) 参照。
- 71) 『佛地經』第三偈(大正16.723b) 参照。
- 72) 『佛地經』第四偈(大正16.723b) 参照。
- 73) L. tac-chiṣṭaḥ (Lの仏訳 tac-chiṣṭaḥ) Ba. tac-chiṣṭaḥ Ns. tac-chiṣṭaḥ? Nc. tac-chiṣṭaḥ? A. tac-chiṣṭaḥ? B. tac-chiṣṭaḥ or tac-chiṣṭaḥ Nb. tac-chiṣṭaḥ Na. tac-chiṣṭaḥ Nagao. tac-chiṣṭaḥ
- 74) L. svārtha Ba. svārtha Ns. svārtha Nc. svārtha Ui. svārtha Tib. rañ gi don
- 75) L. evam Ba. evam Ns. bheya or teya or seya? Nc. bheya A. bheya B. seya Nb. bheya Tib. de yañ
- * この Ns 本(38b, l.4) は第36偈の長行の Ns 本(35a, l.5) seyam (Lévi 本 p.40, l.11) と類似しており、Tib 訳 de は両者とも一致する。
- 76) L. mahāmāyo Ba. mahopāyo Ns. mahāmāyā or mahopāyā or

mahopāyo Nc. mahāpāyo A. mahāpāyo B. mahopāyo N_B.
mahāpāyo Nagao. mahopāyo Tib. thabs chen

- 77) L. kāyais tu Ba. kāyais tu Ns. kāyais ca Nc. kāyais ca A.
kāyais ca B. kāyais ca N_B. kāyais ca

* Lévi 本の長行 (p.46, l.5) には tribhiś ca kāyair とある。

- 78) L. ta Ba. te Ns. te or ta Nc. te A. te B. te Ui. te
79) L. antarvyaye (Lの仏訳 antardhāya) Ba. antardhāya Ns. antarvy-
ayya? Nc. antarvappa A. amtarvayya or amtarvappa B. antaryappa
N_B. amtarvappa Nagao. antardhāya

- 80) L. 'malam Ba. matam Ns. matam Nc. matam A. matam B.
matam Nagao. matam(?) Tib. ḥdod

- 81) L. sama Ba. śama Ns. sama Nc. sama A. sama B. sama
Nagao. śama Tib. shugs pa

- 82) L. kāleṣu (Lの仏訳 kāle sattveṣu) Ba. kāle sattveṣu Ns. kāleṣu
Nc. kāleṣu A. kāleṣu B. kāleṣu N_B. kāleṣu Nagao. kāle sattveṣu
Tib. dus na sems can rnams

* 凡例に従い sattveṣu に改めずに satveṣu のままにしておく。

- 83) L. jñāne (Lの仏訳 jñānam) Ba. jñānam Ns. jñānam Nc. jñānam
A. jñānam B. jñānam Nagao. jñānam

- 84) L. ślokaṃ Ba. ślokaṃ Ns. ślokaṃ eva || Nc. ślokaṃ eva ca | A.
ślokaṃ eva ca | B. ślokaṃ eva

- 85) L. saṃkhyātakṣetrataś (Lの仏訳 saṃkhyātaḥ kṣetrataś) Ba. saṃ-
khyātaḥ kṣetrataś Ns. saṃkhyātakṣetrataś Nc. saṃkhyātakṣetrataś
Nagao. saṃkhyātaḥ kṣetrataś

- 86) L. katyā Ba. kṛtyā Ns. kṛtyā Nc. kṛtyā

- 87) L. samacittatā Ba. samacittatā Ns. samacittatā Nc. samacittatā
Tib. sems mñam paḥi phyir Ui. samacittatāt (or samacittataḥ)

* 第76偈 (a) samacittāc

- 88) L. buddhaḥ satva-----syāt | Ba. buddhaḥ satva-----syāt | Ns.
buddhaḥ | satva-----syāt Nc. buddhaḥ || satva-----syāt | A. buddhaḥ |
satva-----syāt |

- 89) L. saṃsthānāyogād (Lの仏訳 saṃbhārāyogād) Ns. saṃbhārāyogād
Nc. saṃbhārāyogād A. saṃbhārāyogād B. saṃbhārāyogād N_B.
saṃbhārāyogād

MAHĀYĀNASŪTRĀLAMKĀRA IX

- 90) L. na paśyatām Ns. (m)-apaśyatām Nc. (m)-apaśyatām A. (m)-
apaśyatām B. (m)-apaśyatām N_B. (m)-apaśyatām

- 91) L. gurutvaṃ Ba. gurutām Ns. gurukaṃ Nc. gurukaṃ A.
gurukaṃ

- 92) L. dure Ba. dūre Ns. dūre Nc. dūre A. dūre

- 93) L. anyonyanaika (Lの仏訳 anyonyaika) Ba. anyonyaika Ns. an-
yonyam eka Nc. anyonyam eka A. anyonyam eka B. anyonyam eka
N_B. anyonyam eka Nagao. anyonyaika Ui. anyonyaika

- 94) L. protsahane Ba. protsāhane Ns. protsāhane Nc. protsāhane A.
protsāhane B. protsāhane N_B. protsāhane Ui. protsāhane

- 95) L. nirupama Ba. nirūpama Ns. nirupama Nc. nirūpama (or
nirupama)

* 韻律の上からも、意味の上からも nirupama (U | UUU) が
よい。

- 96) L. nirupama Ba. nirūpama Ns. nirupama Nc. nirūpama (or
nirupama)

- 97) L. ahīna Ba. ahīna Ns. arhati (or ahīta) Nc. arhati A. arhati
B. arhati Ui. arhati(?)

- 98) この uddāna は第九章が終った後に説かれるものであり、Lévi 本では第十
章の第一偈に数えているが、この長行に「この菩提品は」(Sk. p.42, l.14,
Lévi 本 p.50, l.5) とあるから、第九章菩提品の後に置くことにした。

- 補註 7) L. aghaṭitebhyas Ba. aghaṭitebhyas Ns. aghaṭatebhyas Nc.
aghatebhyas

* śloka 第四形式であるから、U—U—|—, ——Uのはずであ
る。従って aghaṭitebhyas (UUU—|—) は aghaṭitebhyas
(U—U—|—) の方がよい。(第一韻脚の UUUU は許されな
い。) モニエル (p.375) でも ghaṭṭita とある。

- 補註 8) L. aghaṭita Ba. aghaṭita Ns. aghaṭita Nc. aghaṭita

* 偈文との関係で aghaṭṭita の方がよい。

- 補註 9) L. muktābhai Ba. muktābhai Ns. muktābhi Nc. muktābhi

- 補註10) L. daśabhiḥ Ba. daśabhiḥ Ns. śeṣaiḥ Nc. śeṣaiḥ? Tib. lhag ma
rnams kyis

* 写本の上からは śeṣaiḥ の方がよいと思う。

- 補註11) L. gaganagarbho Ba. gaganagarbho Ns. gaganagamjo Nc.

gaganagarṇjo Tib. nan mkhaḥi mdsod
 補註12) L. buddhatva- Ba. buddhatva- Ns. buddhaś ca Nc. buddhaś ca
 A. buddhaś ca B. buddhaś ca

L.50
 Ba.52

X (adhimukty-adhikāraḥ)

adhimukti-prabheda-lakṣaṇa-vibhāge ślokaḥ |

jātājātā grāhikā grāhya-bhūtā

mitrād āttā svātmato bhrāntikā ca |

abhrāntānyā āmukhā nāiva cānyā

ghoṣācārā cāṣikā cēkṣikā ca || 1 (L.=2)

jātā atīta-pratyutpannā | ajātā anāgatā | grāhikā adhyātmikī yayāl-
 ambanam adhimucyate | grāhya-bhūtā bāhyā ¹⁾yām ālambanatvenādhi-
 mucyate | mitrād āttā audārikī | svātmataḥ sūkṣmā | bhrāntikā hīnā
 viparītādhimokṣāt | abhrāntikā ²⁾praṇītā | āmukhā antike samavahita-
 pratyayatvāt | anāmukhā dūre viparyayāt | ghoṣācārā śrutamayī |
 eṣikā cintā-mayī | ikṣikā bhāvanā-mayī pratyavekṣaṇāt |

hāryā kirṇā 'vyāvakī(Nc 35b)ṛṇā vipakṣair

hīnōdārā āvṛtā 'nāvṛtā ca |

yuktā 'yuktā saṃbhṛtā 'saṃbhṛtā ca

gāḍham viṣṭā dūragā cādhimuktiḥ || 2 (L.=3)

(Ns 42b) hāryā mṛdvī | vyāvakīrṇā madhyā | avyāvakīrṇā vipakṣair
 adhimātrā | hīnā 'nya-yāne | udārā mahāyāne | āvṛtā sāvaraṇā viśeṣa-
 gamanāya | anāvṛtā nirāvaraṇā | yuktā sātātya-satkṛtya-prayogāt |
 ayuktā tad-virahitā | saṃbhṛtādhigama-yogyā | asaṃbhṛtā viparyayāt |
 gāḍham viṣṭā bhūmi-praviṣṭā | dūragā pariśiṣṭāsu bhūmiṣu |

L.51

adhimukti-paripanthē trayāḥ ślokaḥ |

amanaskāra-bāhulyaṁ kauśīdyaṁ yoga-vibhramāḥ |

kumitraṁ śubha-daurbalyaṁ ayoniśo-manaskriyā || 3 (L.=4)

jātāyā amanasikāra-bāhulyaṁ paripanthaḥ | ajātāyāḥ kauśīdyaṁ
 grāhya-grāhaka-bhūtāyā yoga-vibhramas tathāivābhīniveśāt | mitrād